

ZÁHONY ÉS TÉRSÉGE JELLEMZŐI ÉS SZEREPE A TERÜLETFEJLESZTÉSBEN

KISSNÉ MAJTÉNYI MÓNICA

Magyarországon az 1989–1990-es rendszerváltozást követően – néhány év leforgása alatt – jelentős különbségek alakultak ki az egyes területek gazdasági teljesítményében, fejlettségében. Először 1993–1994-ben merült fel a vállalkozási övezetek létrehozásának gondolata a különbségek felszámolására, a lemaradó, válsághelyzetbe kerülő területek felzárkóztatására. Ennek első lépéseként a kormány 1995-ben – kísérleti jelleggel – létrehozta Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet, melynek működési irányelvei figyelembe veszik az Európai Unió regionális politikáját is.

A tanulmány a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet mutatja be a rendszeres statisztikai adatgyűjtés keretében rendelkezésre álló, illetve a Záhony és Térsége Fejlesztési Kft. által rendelkezésre bocsátott információk alapján.

Az 1996. január 1-től 2006. december 31-ig vállalkozási övezetté nyilvánított, 50 települést magába foglaló terület napjainkra működésének félidejéhez érkezett.

A még hátralevő időszakban jelentős feladatok várnak megoldásra a kormányrendeletben megfogalmazott stratégiai elvek betartása mellett.

TÁRGYSZÓ: Területfejlesztés. Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet.

Vállalkozási övezetek a világ több országában már évtizedek óta működnek, többek között az Európai Unió tagállamaiban, Írországbán, Franciaországban, Angliában, Belgiumban is.

A vállalkozási övezet a különleges gazdasági övezetek egyik megjelenési formája. Létrehozása olyan térségekben indokolt, ahol a gazdasági elmaradottság leküzdése nem valósítható meg önerőből és a területfejlesztés, a válságkezelés hagyományos, klasszikus eszközei nem vezetnek eredményre. Célja a vállalkozásbarát környezet kialakítása, a befektetések ösztönzése, a döntően iparral, szolgáltatással foglalkozó vállalkozások felfuttatása, a munkanélküliség leküzdése. Működéséhez szükség van magas színvonalú infrastruktúrára, illetve állami biztosítékokra a befektetőknek nyújtott adókedvezmények, a forrásokból hosszú távon biztosított támogatások garantálására. Az eddigi tapasztalatok szerint tevékenységük ott vált igazán sikeressé, ahol a speciális kedvezmények lényegesen előnyösebb feltételeket biztosítottak, mint az ország más részein.

A vállalkozási övezet létesítésének – az Európai Unió normáival összhangban – két alapvető kritériuma van:

1. olyan övezetekben lehet létrehozni, ahol valamilyen tradicionális nagyipari tevékenység (például bányászat, kohászat, hajógyártás stb.) megszűnése nyomán hirtelen válsághelyzet alakult ki, illetve a gazdasági és társadalmi elmaradottság hosszú idő óta jellemző és stagnáló;

2. az övezetbe csak fejlett, környezetkímélő technológiájú tevékenységek települhetnek be, így ez a feltétel lehetőséget teremt arra, hogy az övezeteken belül magas színvonalú technológiával rendelkező ipari parkok alakuljanak ki, nagyobb lehetőséget teremtve a területek modernizálására.

Az 1996. évi XXI., a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény a következő módon határozta meg a vállalkozási övezetet: „...a régió fejlődése érdekében létrehozott, a területén folytatott tevékenységhez sajátos pénzügyi kedvezmények igénybevételét biztosító, területileg lehatárolt termelési és szolgáltató terület”. A törvény adta felhatalmazással élve a kormány 189/1996. (XII.17.) rendelete állapította meg a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályait.

Magyarországon a gazdasági és társadalmi lemaradás felszámolása érdekében elsőként a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet hozták létre 1995 júniusában. 1998-tól sorban alakultak a vállalkozási övezetek, és számuk ma már eléri a tizenegyet. (Jelenleg Veszprém megye tervezi vállalkozási övezet létrehozását.) Elsősorban az elmaradottabb határmenti térségekben, főleg a keleti és déli régiókban helyezkednek el – a kunmadarasi övezet kivételével – és nem lépik át a megyehatárokat.

1. tábla

A magyarországi vállalkozási övezetek főbb adatai, 2000

Vállalkozási övezet	Terület		Lakónépesség		Népsűrűség (fő/négyzetkilométer)	Települések száma	Ebből: város
	négyzetkilométer	megoszlás (százalék)	fő	megoszlás (százalék)			
Záhony és Térsége	955,2	8,4	95 159	12,2	100	50	3
Zempléni	1 189,2	10,4	71 377	9,2	60	52	2
Bihari	1 370,8	12,0	65 077	8,3	47	31	2
Makó és Térsége	731,2	6,4	51 488	6,6	70	18	1
Salgótarján- Bátonyterenye Térsége	748,2	6,5	95 177	12,2	127	35	2
Barcsi	654,3	5,7	25 375	3,3	39	24	1
Békési	1 693,3	14,8	74 192	9,5	44	22	2
Mohácsi	1 357,1	11,9	101 189	13,0	75	54	3
Ózd-Putnok-Észak- Hevesi	1 284,7	11,2	113 197	14,5	88	61	3
Zalai Regionális-Lenti Központú	428,0	3,7	30 346	3,9	71	17	2
Kunmadaras és Térsége	1 032,0	9,0	56 676	7,3	55	6	3
<i>Összesen</i>	<i>11 443,9</i>	<i>100,0</i>	<i>779 253</i>	<i>100,0</i>	<i>68</i>	<i>370</i>	<i>24</i>

Forrás: Itt és a továbbiakban a Záhony és Térsége Fejlesztési Kft. és a rendszeres statisztikai adatgyűjtés adatai.

Az ország hét régiója közül ötben van vállalkozási övezet. Egyes övezetek önmagukban nem alkotnak összefüggő területi egységet (zalai), más övezeteket vi

szont kizárólag a megyehatárok választanak szét, például a záhonyit a zemplénitől, az ózd-putnok-észak-hevesit a salgótarján-bátorterenyei övezettől. Az Észak-Alföldön három: a Kunmadarasi, a Bihari és a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet található.

Az övezetek többsége nemzetközi közút, esetleg vasútvonal mentén, határátkelőhelyek közelében helyezkedik el, ami jelentősen növeli a térségek nemzetközi kereskedelemben betöltött szerepét. Különösen igaz ez azon övezetekre, melyek a helsinki (páneurópai) folyosó mentén találhatók. Ilyen a lenti és a záhonyi övezet, melyeket az ún. V. számú (Velence–Trieszt–Ljubljana–Budapest–Lvov–Kijev) folyosó szel át, illetve ennek két magyarországi végpontján húzódnak. Ennek következtében a jövőben részét képezhetik egy esetleges európai fejlesztési irányvonalnak is. A vállalkozási övezetek az ország területének 12 százalékát adják, legnagyobb kiterjedtségű a Békési Vállalkozási Övezet. Az ország népességének közel tizede, 780 ezer fő él a vállalkozási övezetekbe tartozó 370 településen. (Lásd az 1. táblát.)

Nagyváros – a megyeszékhely, Salgótarján kivételével – nem került be a térségekbe. Az övezetek városainak nagy része gazdaságilag gyenge, viszonylag alacsony népességszámú település.

A vállalkozási övezetek olyan megyék területén találhatók, melyek gazdasági teljesítménye elmarad az országos átlagtól, azaz az egy főre vetített bruttó hazai termék (GDP) szerint is stagnálnak, illetve lemaradónak tekinthetők.

2. tábla

Egy lakosra jutó bruttó hazai termék (GDP), 1999

Érintett megye	Bruttó hazai termék piaci beszerzési áron (millió forint)	Egy lakosra jutó bruttó hazai termék		A megyék helye az egy lakosra jutó bruttó hazai termék sorrendjében
		ezer forint	az országos átlag százalékában	
Baranya	355 647	885	78	10
Bács-Kiskun	421 387	791	70	13
Békés	303 703	772	68	15
Borsod-Abaúj-Zemplén	556 651	760	67	17
Csongrád	409 461	977	86	6
Hajdú-Bihar	439 800	810	72	12
Heves	264 286	817	72	11
Jász-Nagykun-Szolnok	315 117	763	67	16
Nógrád	134 553	620	55	18
Somogy	257 712	778	69	14
Szabolcs-Szatmár-Bereg	352 929	618	55	19
Zala	298 497	1 014	90	4

A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet az 195/1996. (XII.19.) Kormányrendelet jelölte ki elsőként az országban. Az övezet 50 település¹ közigazgatási terü

¹ Ajak, Anarcs, Aranyapáti, Barabás, Benk, Beregdaróc, Beregsurány, Csaroda, Dombrád, Döge, Eperjeske, Fényeslitke, Gelénes, Gemze, Győröcske, Gyüre, Ilk, Jéke, Kékcse, Kisvarsány, Kisvárd, Komoró, Lónya, Lövöpetri, Mándok, Mátyus, Mezöládány, Nagyvarsány, Nyírlövő, Pap, Rétközberencs, Szabolcsbáka, Szabolcsveresmart, Tákos, Tiszabездéd, Tiszakanyár, Tiszakerecseny, Tiszaogyorós, Tiszaszalka, Tiszaszentmárton, Tiszavid, Tiszaadony, Tornyospálca, Tuzsér, Újdombrád, Újkenéz, Vámosatya, Vásárosnamény, Záhony, Zsurk.

letét foglalja magába. A vállalkozási övezet működésének stratégiai irányelvei között szerepel:

- a nemzetközi és határmenti gazdasági együttműködésből származó gazdasági előnyök kiaknázása;
- a gazdasági szervezetek nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódásának elősegítése;
- a gazdasági potenciál erősítése, a termelés bővítése, új munkahelyek létesítése;
- a már meglevő közlekedési és szállítási infrastruktúra hasznosítása, további infrastrukturális fejlesztések megvalósítása;
- a célkitűzéseknek a környezet és a természet védelmével összhangban történő érvényesítése.

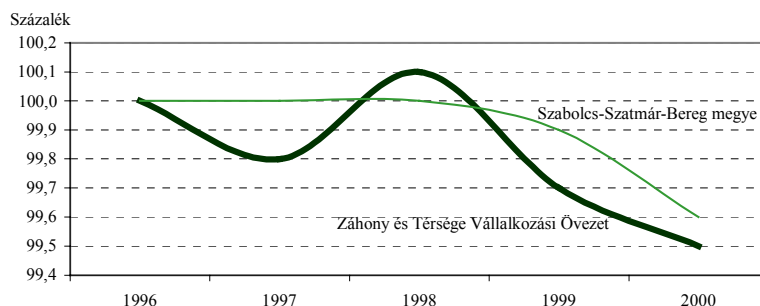
A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet az ország és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye északkeleti sarkában húzódik. 956 négyzetkilométernyi területével az ötödik legkisebb az övezetek sorában. Népsűrűsége meghaladja az övezetek átlagát, népességszámát tekintve pedig csak az ózd-putnok-észak-hevesi és a mohácsi térség előzi meg. Az övezet központi települése Záhony, melynek 200 kilométeres körzetében – átlépve az országhatárt – több mint 10 millió fős népesség koncentrálódik.

A vállalkozási övezetet kijelölő kormányhatározatnak megfelelően 1995-ben megkezdte működését a Záhony és Térsége Fejlesztési Kft, mely a helyi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal, valamint a területfejlesztésben érdekelt kormányzati szervekkel együtt tevékenykedik a megfogalmazott feladatok megvalósítása érdekében. A társaság fő célja az életminőség és az életszínvonal emelése, az üzleti élet fejlesztése az övezetben. Feladatai közé tartozik a térség átfogó gazdaságfejlesztési tervének kidolgozása, befektetési lehetőségek felkutatása, a betelepülni szándékozók segítése, a Tuzséri Ipari Park kialakítása és menedzselése, a vállalkozási övezet belföldi és külföldi népszerűsítése.

A VÁLLALKOZÁSI ÖVEZET TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI JELLEMZŐI

A népmozgalmi folyamatok alakulása. A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet alkotó településeken a 2000. év elején 95 159 fő lakott, a megye népességének 17 százaléka. A lélekszám 1996 eleje óta a természetes népmozgalmi folyamatok és a vándorlás eredményeképpen 850 fővel, közel egy százalékkal csökkent, miközben a megye lakosságszáma fél százalékkal mérséklődött.

1. ábra. Az övezet és a megye népessége az év elején
(Előző év = 100,0)

A települések közül 2000 elején három, Kisvárdá, Vásárosnamény és Záhony, 2000 közepe óta pedig Dombrád is város. Kisvárdá 17 800 fő lakónépességével a megye harmadik legnépesebb városa, Vásárosnamény és Záhony lélekszáma viszont nem éri el a tízezer, illetve az ötezer főt sem. A három város a térség népességének harmadát tömöríti.

Az övezet községeinek átlagos népessége 1360 fő, egyenként 120 és 4000 fő között szóródik. A három törpefalu (Győröcske, Mátyus, Tákos) és az ezer főnél kisebb népességű aprófalvak többsége a Tiszahát vidékén húzódik. Közülük egyes települések eredetileg nem tartoztak volna az övezetbe, csak kormánydöntés alapján kerültek be, hogy a terület integrálódását, leszakadását csökkentsék. A 4000 fő feletti Ajak és Mándok már a nagyközség kategóriájába sorolandó.

A térség viszonylag sűrűn lakott, egy négyzetkilométernyi területre 2000 elején csaknem 100, a megyében átlagosan 96 fő jutott.

A térség népességének 52 százaléka nő, 48 százaléka férfi, az ezer férfira jutó nők száma (1066) az országosra jellemzővel azonos. Különösen nagy nőtöbblet jellemzi Lövőpetri, Tiszavid községeket és Dombrádot.

A megye és ezen belül az övezet településeinek korstruktúrája a legfiatalabb az országban, ami elsősorban az élveszületések magas számának következménye. A demográfiai összetétel a térség fejlesztése szempontjából is kedvező, ugyanis nemcsak a munkavállaló korú népesség áll rendelkezésre, hanem biztosított az utánpótlás folyamatos belépése is a munkaerőpiacra. A fiatal korstruktúra előny, ugyanakkor jelentős eltartási kötelezettségekkel is jár. A gazdaság alacsony teljesítőképessége miatt pedig számottevő az inaktív keresők aránya is.

1999 végén az övezetben élő népesség 22 százaléka (21 500 fő) gyermekkorú és 16 százaléka (16 100 fő) 60 év feletti volt. A népesség korösszetételét elemző statisztikai mutató, az öregedési index (az időskorú népesség a gyermekkorú népesség százalékában) a térségben 75 százalék, jóval elmaradt a megyei (82%) és az országos átlagértéktől. A gyermeknépesség eltartottsági rátája (34%) magasabb, az idős népességé (26%) viszont alacsonyabb volt, mint a megyét jellemző érték. A térség „legöregebb” települései Beregsurány, Győröcske, Lónya, Mátyus, Vámosatya, Tiszakerecseny, Gelénes, Csaroda, Barabás a Tiszaháton találhatók. Ezekben a nyugdíjaskorúak aránya megközelíti, illetve meghaladja a 25 százalékot. Záhonyban a lakosság mindössze 12 százaléka, Kisvárdán és Vásárosnaményban is csak 14–16 százaléka 60 év feletti.

Az élveszületések számának az egész megyére, sőt országosan jellemző csökkenése ellenére 1999 végén az övezetre még mindig a természetes szaporodás volt jellemző. Az 1224 fős élveszületés és 1183 fős halálozás egyenlegeként a vizsgált időszakban 41 fővel nőtt a népesség, amely azonban csak kevéssé tudta ellensúlyozni az 500 fő feletti vándorlási veszteséget. A települések közül mindössze tizenötben haladta meg az odaköltözések száma az elköltözéseket, a térség városaiban is igen nagy volt a vándorlási veszteség.

A népmozgalmi folyamatok népességre vetített mutatói még pontosabb összehasonlítást tesznek lehetővé. (Lásd a 3. táblát.) A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet 50 településén 1999 végén ezer lakosra a megyeinél és az országosnál is több élveszületés és kevesebb halálozás jutott, ugyanakkor a vándorlás lakosságarányos

mutatója csaknem kétszerese a megyei átlagértéknek. A nagymértékű vándorlási veszteség jelzi, hogy a térségben a távolabbi települések (városok) vonzereje a munkahelykínálat szempontjából továbbra sem szűnt meg, a helyben végezhető – elsősorban mezőgazdasági – kistermelői tevékenység csak egy vékony rétegnek nyújt megélhetési lehetőséget.

3. tábla

Népmozgalmi, vándormozgalmi arányszámok, 1999

Térség	Ezer lakosra jutó			
	élveszületés	halálozás	természetes szaporodás	vándorlás
Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet	12,8	12,4	+0,4	-5,3
Ezen belül:				
Kisvárdai	12,2	11,1	+1,1	-1,9
Vásárosnaményi	10,8	12,7	-1,9	-14,3
Záhony	10,0	8,9	+1,1	-18,3
Megye összesen	12,0	13,0	-0,9	-2,9

A települések csaknem felét természetes szaporodás jellemezte a vizsgált időszakban, 22 településen viszont a természetes fogyás népességre vetített értéke meghaladta a megyére jellemzőt.

A csecsemőhalálozások száma – ha nem is töretlenül – évről évre csökkenő. Ez a tendencia egyértelműen utal a lakosság egészségügyi, szociokulturális, mentálhigiénés állapotának, az egészségügyi alapellátás helyzetének javulására. A térségben 1999-ben 11, 2000-ben 16 egy éven aluli gyermek halt meg, ezer élveszületésre 14 csecsemőhalálozás jutott, míg a megyében csak 12.

Mezőgazdaság. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye alapvetően mezőgazdasági jellegű. Az itt élő lakosság kiterjedt mezőgazdasági tevékenységére utal, hogy az ezer lakosra jutó egyéni gazdaságok száma kétszerese az országosnak.

A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet két, a kisvárdai és a vásárosnaményi kistérség fedi le. A Záhonyi átrakókörség nagy volumenű munkaerő-foglalkoztatása ellenére a térség gazdaságában is meghatározó a mezőgazdaság. A kisvárdai körzetben az ezer lakosra jutó egyéni gazdaságok száma valamelyest elmarad, a vásárosnaményiban viszont jóval felülmúlja a megyei átlagot.

A két kistérség egyéni gazdaságai és gazdálkodó szervezetei együttesen a megye termőterületének 16 százalékán (63 000 hektár) gazdálkodnak, melynek nagyobb része, héttizede szántó, tizede gyümölcsös. A szántóföldeken legnagyobb arányban gabonaféléket, ezt követően ipari növényeket vetnek, a gyümölcsösök jellemző faja az alma és a meggy.

Az övezet területén korábban meghatározó volt az állattartás, de az állatállomány – a megyeihez hasonló mértékben – jelentősen csökkent. Kisvárdai és Vásárosnamény körzetében istállózzák a megye sertésállományának 17 százalékát, az egyéni gazdaságok szarvasmarha-állományának 14 százalékát. A száz hektár mezőgazdasági terület

re jutó szarvasmarha-állomány a megyei átlagnál alacsonyabb, a sertésállomány ahhoz hasonlóan alakul.

A 2000. évi mezőgazdasági összeírás adatai alapján került sor a gazdaságok által előállított éves mezőgazdasági termékérték kiszámítására, melynek alapjául a földhasználat (vetés- és ültetvényszerkezet) és az állatállomány összetétele, valamint az 1999. évi mezőgazdasági termelői árak szolgáltak. A számítások szerint Szabolcs-Szatmár-Beregben egy egyéni gazdaság átlagosan 535 ezer forint termékértéket állított elő, 1,5 százalékkal többet, mint az országos átlag. A vásárosnaményi és kiskvárdai kistérségben egy egyéni gazdaságra mindössze 493 ezer, illetve 445 ezer forint mezőgazdasági termékérték jutott, melyek 8, illetve 17 százalékkal maradnak el a megyei átlagtól és a megye kistérségeinek rangsorában az utolsó helyeket foglalják el.

Az övezeten belül a periferikus térségek (Tiszahát) fejlesztése elsősorban mezőgazdasági programokkal látszik megoldhatónak, ezen belül is a biotermékek és a gyógynövények előállítása kaphat nagyobb hangsúlyt. A térség mezőgazdasági fejlesztésénél nem hagyhatók figyelmen kívül az övezet geopolitikai helyzetéből fakadó előnyök, annak kiaknázása, hogy a szomszédos kárpátaljai területek mezőgazdasági termékekből továbbra sem önellátók.

Ipar. A térség ipari vállalkozásai általában 20 fő alatti szervezetek. A megye legnagyobb ipari gazdálkodói közül négy található a körzetben, a vásárosnaményi Interspan Faipari Kft., az anarcsi Felsőtisz-vidéki Almafeldolgozó Kft. (FAT), a Caroflex Fékbetétgyár Kft. (Kiskvárd) és a Várda-Drink Szeszipari Rt. (Kiskvárd). Nagy jelentőségű rajtuk kívül az Erdért Rt. (Tuzsér), a Tékisz Kereskedelmi, Szolgáltató és Szállítványozási Rt. (Tuzsér), az Euro Kapu Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Rt. (Záhony), a Bereg-Hús Kft. (Vásárosnamény) és a Hajdú-Bét Rt. (Kiskvárd). Ezek alapján az övezet térképén kirajzolódik egy Záhony-Tuzsér-Kiskvárd-Anarcs ipari tengely, illetve egy Vásárosnamény környéki centrum.

A térségben külföldi érdekeltségű vállalkozások is jelen vannak, a Michelin, a GE Lighting, az Interspan és a Lada Trans. Az övezet adottságaiból, kereskedelmi lehetőségeiből és hagyományaiból adódóan elsősorban az élelmiszerek, italok gyártásának, a ruházati termékek gyártásának, a fafeldolgozásnak, a gumi- és műanyagipari termékek gyártásának, és a fémfeldolgozás ágazatoknak van jelentőségük.

A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet területén két ipari park működik (Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében hét). Az ipari parkok önálló vállalkozási formában működő szervezetek. Feladatuk az ipartelepítés, az infrastruktúra biztosítása, telematikai és egyéb technikai jellegű (ügyleti, banki, oktatási) szolgáltatások nyújtása. A Záhony Városi Ipari Parkot az INMAS MECHATRONIKAI Kft. működteti. A Tuzséri Ipari Park üzemeltetője a Záhony és Térsége Fejlesztési Kft, melynek 600 hektáros területén eddig hat vállalkozás kezdte meg működését. Húsz hektárnyi területen teljes a közműellátás, az infrastruktúra további kiépítése a helyi önkormányzatokkal együttműködve történik. A magyarországi ipari parkok közül egyedülállóan a tuzséri keresztezi az európai normál és a transz-szibériai széles nyomtávú vasúti sínhálózat, így az ide települő vállalkozások közvetlenül tudnak rakodni mindkét vonalra, áruikat egyenesen küldhetik Nyugat-Európába, a FÁK országokba és Távol-Keletre is. Az ipari parkok a 4-es számú főút mellett helyezkednek el. Az elmúlt egy évben a két ipari parkba új betelepülés nem történt. Jelenleg tárgyalások folynak

egy belga PET palack előforma gyártó céggel, amelynek szándékában áll betelepíteni, azonban tervei szerint kész iparcarnokot kíván bérelni, illetve vásárolni. A vállalkozási övezetek fejlődésének, megfelelő működésének akadálya lehet a pénzügyi források hiánya. A záhonyi övezet ez alól kivételt jelent, mert a kormány hozta létre, így a megfelelő szintű finanszírozása is megoldott.

A vállalkozási övezetekre általában jellemző, hogy a vállalkozások elterjedtsége elmarad az átlagostól, hiszen célja pontosan a befektetések ösztönzése, a döntően iparral, szolgáltatással foglalkozó vállalkozások fejlesztése. Miközben a vizsgált övezetben a megye népességének 16,7 százaléka él, a működő vállalkozásoknak mindössze 14,5 százaléka található itt.

A gazdasági fejlődés egyik fő mutatója a vállalkozássűrűség. 1999-ben tízezer lakosra 482 működő vállalkozás jutott, 83-mal kevesebb, mint a megyében. A térség városai közül a legmagasabb érték (912) Záhonyt jellemezte.

A nyereségérdekeltségű szervezetek száma egy év alatt közel 8 százalékkal, 2000 végére 4957-re emelkedett. (Lásd a 4. táblát.) A működő vállalkozások több mint fele a térség három városában koncentrált.

4. tábla

Működő vállalkozások száma 2000 végén

Térség	Működő vállalkozás	Ebből:				
		korlátozott felelősségű társaság	részvénytársaság	szövetkezet	betéti társaság	egyéni vállalkozás
Záhony és Térsége						
Vállalkozási Övezet	4 957	461	8	52	1 092	3 306
Ezen belül:						
Kisvárdra	1 577	151	2	9	339	1 061
Vásárosnamény	690	61	2	5	101	515
Záhony	431	62	1	2	207	154
a térség községei	2 259	187	3	36	445	1 576
<i>Megye összesen</i>	<i>34 101</i>	<i>4 073</i>	<i>68</i>	<i>264</i>	<i>5 671</i>	<i>23 295</i>
Az övezet részesedése a megyeiből (százalék)	14,5	11,3	11,8	19,7	19,3	14,2

Négy községben (Ajak, Dombrád, Mándok, Tiszabездéd) a vállalkozások száma 130–230 közötti. A többi településen a vállalkozói szféra kiépítettsége meglehetősen kezdetleges, különösen a Záhony–Kisvárdra vonaltól keletre eső területeken. Az övezetben működő vállalkozások kétharmada egyéni vállalkozás.

A megye és ezzel együtt az övezet térsége is mezőgazdasági beállítottságú. A mezőgazdaságban tevékenykedő vállalkozások mind a megyében, mind az övezetben azonos arányban vannak jelen (9-9%). Ugyanakkor a megyeinek (34%) hangsúlyosabb a kereskedelem területén működők szerepe (40%) és kevésbé gyakoriak az ipari, építőipari vállalkozások (vállalkozási övezet: 13 százalék, megye: 17 százalék).

1998 és 2000 között az ezer főre jutó vállalkozások száma szinte valamennyi vállalkozási övezetben kedvezően alakult. A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetben az átlagosnál is kedvezőbb vállalkozássűrűség-növekedés zajlott le. Három

év alatt több mint 2000 új, általában kis létszámú egyéni vállalkozás kezdte meg működését.

5. tábla

*Új, működő vállalkozások a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetben
gazdálkodási forma szerint, 1998–2000*

Településforma	Jogi személyiségű társas vállalkozás			Nem jogi személyiségű társas vállalkozás	Egyéni vállalkozás	Egyéb vállalkozás	Összesen
	összesen	ebből:					
		korlátolt felelősségű társaság	részvénytársaság				
	1998-ban						
Községek	20	16	–	88	160	14	282
Kisvárdá	21	21	–	48	104	7	180
Vásárosnamény	3	3	–	10	42	1	56
Záhony	3	3	–	131	18	5	157
Összesen	47	43	–	277	324	27	675
	1999-ben						
Községek	21	14	–	92	192	13	318
Kisvárdá	12	10	1	68	133	3	216
Vásárosnamény	1	–	1	9	64	8	82
Záhony	7	7	–	8	21	3	39
Összesen	41	31	2	177	410	27	655
	2000-ben						
Községek	22	19	–	111	263	13	409
Kisvárdá	15	14	–	48	158	5	226
Vásárosnamény	8	5	1	20	81	–	109
Záhony	5	4	1	7	17	2	31
Összesen	50	42	2	186	519	20	775

Jogi személyiségű társas vállalkozásokból 138 (ebből 4 részvénytársaság), betéti társaságból 639 alakult, és a vállalkozások felerészben a községeket, háromtized részben Kisvárdát, 12 százalékban Vásárosnaményt választották székhelyül. Szám szerint a legnagyobb mértékű növekedés 2000-ben következett be. A községekben nagyobb arányú volt a mezőgazdaságban tevékenykedők szerepvállalása, a városokban pedig hangsúlyosabb volt a kereskedelem területén működő szervezetek megjelenése.

Megvalósult és tervezett beruházások. Az övezetek működésének alapvető feltétele a befektetés-ösztönzési tevékenységhez szükséges pénzügyi források megléte. A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetben kialakítása óta több mint 7 milliárd forint beruházás valósult meg, ebből 4 milliárd forint állami beruházás volt. 1995-től az övezet területén a városokat és a községeket is érintő jelentős közműfejlesztések zajlottak. Megvalósult a záhonyi vasúthálózat, a határátkelőhely, valamint a 4. számú főútvonal korszerűsítése is, új Tisza-híd épült. Az övezet programjához kapcsolódó első jelentős létesítményt, a tiszabezdédi kamionterminált 1996 júliusában adták át, amely jelentősen javította a közlekedési körülményeket és Záhonyt tehermentesítette.

Zsurk községben a HUNALCO Rt. beruházásában egy italgyártó és palackozó üzem kezdte meg működését, Vásárosnaményban megvalósult az INTERSPAN Kft. faforgácslapgyártó üzemének technológiai korszerűsítése.

Az övezet különösen azoknak a cégeknek nyújt előnyöket, amelyek – a térség helyzetéből adódóan – valamilyen értéknövelő munkát (szortírozás, feldolgozás) végeznek a bejövő nyersanyagokon, ömlesztett árukon, illetve az itt termelt, vagy végső formába alakított termékeiket a FÁK országok piacain értékesítik. A termelő beruházások mellett természetesen nagy szerepet kapnak a különböző szállítmányozási, logisztikai szolgáltatások.

A további fejlesztési tervek között szerepel a Barter Kereskedelmi Központ felállítása, állandó információszolgáltatás az ukrán, orosz és FÁK-országok, valamint az EU piacairól, piackutatás, marketing tevékenység, a kelet-nyugati áruforgalomhoz kapcsolódó banki és biztosítási szolgáltató tevékenység.

2001-ben elkezdődött egy korszerűsített közlekedési koncepció, amely két szakaszban (4 és 15 éves program keretében) valósul meg. Ez a vállalkozási övezet térségére kedvező hatással lesz, mert kiemelt kormányzati beruházások segítik majd az ország délnyugati és északkeleti szélét összekötő közlekedési főfolyosó kiépítését, fejlesztését autópálya-építés, vasúti építések, korszerűsítések keretén belül.

A közvetlen határszomszéd, Ukrajna szándéka, hogy minél több szálon kapcsolódjék az Európai Unióhoz, ehhez „ugródeszkeként” jó lehetőséget kínál a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet. 2001 tavaszán együttműködési megállapodás született Ungváron a kis- és közepes vállalatok határmenti együttműködésének fejlesztésére szlovák, ukrán, román és lengyel partnerek részvételével. A térség iránt jelentős érdeklődés mutatkozik Távol-Keletről (Dél-Korea, Japán, Kína) és észak-olasz területről. A közelmúltban olasz partnerekkel Tri-Eszrt Rt. néven 50 millió forintos alaptőkével közös vállalatot alapítottak, melynek célja olyan komplex logisztikai fejlesztés megvalósítása, mely előmozdítja a szállítmányozás jelentőségének növelését a volt Szovjetunió és a Távol-Kelet Nyugat-Európával való összekötésével.

Munkanélküliség. A térség súlyos problémája a nagymértékű munkanélküliség. Az övezet működésének egyik alapvető feladata a foglalkoztatási helyzet javítása.

A kedvező korösszetétel miatt a munkaerőlétszám csökkenésével a közeljövőben nem kell számolni. A terület két munkaerő-piaci mikrokörzetbe tartozik. A vásárosnaményi körzetben a munkanélküliség tartósan magasabb, mint a megyében, egyes településeken eléri a 30 százalékot. A kiskvárdai körzet a legkedvezőbb helyzetűek közé tartozik, rátája több mint 5 százalékponttal kisebb a megyei átlagnál.

2000 végén a megyében regisztrált munkanélküliek 17 százalékát (6541 főt) az övezet 50 településén tartották nyilván. A munkanélküliek hattizede férfi, négytizede nő volt, és 58 százalékuk már több mint 180 napja volt munka nélkül. Szociális jövedelempótló támogatásban 2300 fő, a munkanélküliek 36 százaléka részesült. A tartós munkanélküliek nagyobb része fizikai dolgozó, elhelyezkedésük elősegítésére szükség van átképzések és továbbképzések beindítására.

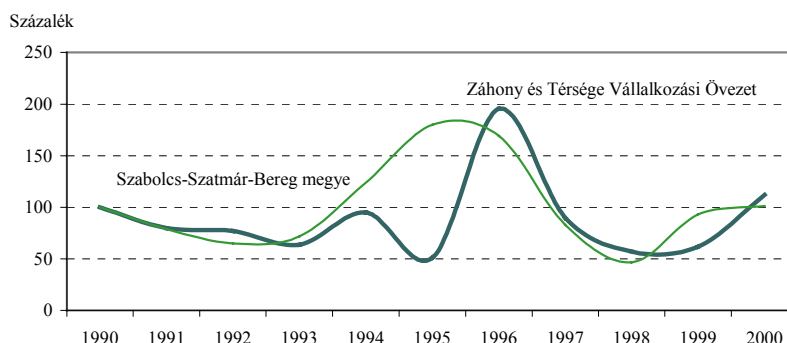
A munkanélküliség figyelemre méltó csökkenése az országban található 11 vállalkozási övezet közül egyben sem mutatkozott működésük eddig eltelt ideje alatt. A kimutatható néhány százalékos mérséklődés ellenére a munkanélküliségi arány még mindig jóval magasabb az országos átlagnál.

A lakossági infrastruktúra főbb jellemzői. Az infrastruktúra léte a gazdaság hatékony működésének alapvető feltétele, mely biztosítja a termelés–elosztás–fogyasztás folyamatának zavartalan menetét, ugyanakkor meghatározza a lakosság életkörülményeit. Az infrastruktúra fogalmi körébe tartozik tehát a közlekedés, a posta és távközlés, az energiaszolgáltatás, a vízellátás, a csatornázás, a lakás, a kereskedelmi hálózat, az idegenforgalmi és vendéglátóipari létesítmények, az egészségügyi, az oktatási és kulturális ellátottság stb. Az infrastruktúra kiépítettsége, színvonala jól jellemzi az adott térség fejlettségi szintjét.

A lakosság életmódját alapvetően meghatározzák a lakáskörülmények és a köz-művekkel való ellátottság. 1999 végén a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet településein 32 200 lakást számláltak, százal kevesebbet, mint egy évvel korábban. 17 százalékos népességarány mellett a lakásállománynak mindössze 15 százaléka található a térségben, melynek következtében a száz lakásra jutó lakosok száma (296) figyelemre méltóan meghaladja a megyére jellemzőt (272). A laksűrűségi mutató területi különbségeit a népesség és a lakásállomány számának változása alakítja ki. Míg az övezetben az előző évhez képest a mutató értéke lényegében változatlan, a megyei átlagérték – a lakásépítési láz mérséklődése és a népességszám fogyása következtében – visszaesett. A lakásállomány több mint harmada az övezet városait gazdagítja, és ezen településeken a laksűrűség is mérsékeltebb az átlagosnál. Az 50 településből 15-ben száz lakásra legalább 300 lakos jut, legtöbb (344, illetve 346 fő) Kékcse és Tuzsér községekben.

A kilencvenes évek első felében a térségben – az országoshoz és a megyéhez hasonlóan – kevés lakás épült. 1995-ben a lakásépítések támogatói rendszerében bekövetkezett változások dinamikus növekedést eredményeztek, ennek mértéke az övezetben azonban a megyére jellemző igen intenzív bővülésnél szerényebb volt. 2000-ben az 50 településen 300 lakás használatbavételére került sor. (Lásd a 2. ábrát.) Az épített lakások száma 12 százalékkal haladta meg az előző évit, és 14 százaléka – a megyében 18 százaléka – rendelkezett négy vagy több szobával. Lakásépítés, avulás, elemi csapás és egyéb ok következtében 96 lakás szűnt meg a vizsgált időszakban, azaz száz épített lakásból 32 megszüntet pótolta.

2. ábra. Épített lakások száma
(Előző év = 100,0)

A lakásellátottságnak csupán egyik jellemzője, hogy mennyire élnek zsúfoltan a családok, háztartások. Legalább ennyire fontos a lakások közműellátottságának színvonala. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye valamennyi településének közütemi vízzel való ellátása 1992 végére megoldódott, így a térség városainak és községeinek valamennyi lakása hozzájuthat ivóvízhez. A közcsatornával való kiépítettségben azonban nagy az elmaradás. Az övezet városain kívül Ajak, Dombrád, Eperjeske, Fényeslitke, Gemzse, Ilk, Kisvarsány, Mándok, Nagyvarsány és Tuzsér községekben történt meg a közcsatorna-hálózat kiépítése, 37 másik településen még nem megoldott. Kisvárdán 41 százalék, Vásárosnaményban 73 százalék, Záhonyban 93 százalék a közütemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya. A közcsatornával ellátott lakások száma az övezet egészében – egy év alatt – 12 százalékkal emelkedett. Összeségében a lakásállomány harmada csatornázott. (Lásd a 6. táblát.)

A korábbi évek gázberuházásainak eredményeként a vezetékes gáz a vizsgált terület valamennyi településére eljutott. A vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma az 1995. év végi 14 928-ról 20 295-re bővült a 2000. év elejére, és a növekedés mértéke (36%) felülmúlta a megyére jellemzőt (21%). Az egyes településeken a háztartások változó arányban kapcsolódtak rá a gázellátó rendszerre.

6. tábla

Közütemi ellátottság, 2000 eleje

Térség	Közütemi vízvezetékbe bekapcsolt lakások		Közütemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások		Vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma
	száma	aránya (százalék)	száma	aránya (százalék)	
Városok összesen	9 795	86,0	6 617	58,1	7 856
Kisvárdán	5 529	86,5	2 626	41,4	4 456
Vásárosnamény	3 140	97,4	2 352	73,0	2 536
Záhony	1 126	63,7	1 639	92,7	864
Községek összesen	18 429	88,5	2 767	13,3	12 439
Záhony és Térsége					
Vállalkozási Övezet	28 224	87,7	9 384	29,1	20 295
Mege összesen	178 274	85,2	57 019	27,2	123 707
Az övezet a mege százalékában	15,8	–	16,5	–	16,4

A térség településeinek kiskereskedelmi üzletekkel való ellátottsága változó. 2000-ben az övezetben 1495 üzletet számláltak, melyből 826, azaz az üzletek több mint fele a városokban koncentrálódtak. Tízezer lakosra átlagosan 157 bolt jutott, kevesebb, mint a megyében (162). Kisvárdán, Vásárosnaményban és Záhonyban az ellátottság jóval átlag feletti, a kis lélekszámú településeken azonban mindössze 1–4 kiskereskedelmi egység áll a lakosság rendelkezésére. Élelmiszert minden településen legalább egy helyen árúsítanak.

A térség 14 gépjármű üzemanyagtöltő állomásán mindössze 7 település osztozik. Kisvárdán, Vásárosnaményban és Záhonyban 3, 4, illetve 3, Ajakon, Dombrádon, Tiszabeadádon és Tuzséron egy-egy benzinkút működik.

A településcsoport vendéglátóipari üzlethálózatát 542 egység alkotja nagyrészt egyéni vállalkozók működtetésével. Az üzletek nagyobb része italüzlet.

A személygépkocsi és telefon léte, illetve használata ma már a háztartások nagy részénél összekapcsolódott a mindennapi életvitellel, és ez érvényes a városokra és a községekre egyaránt. Szükség van rájuk a gyors elérhetőség biztosításához, az információáramláshoz, -cseréhez és nem utolsósorban segélykérés esetén.

1999-ben a térség településein 15 900 személygépkocsit számláltak, a megye állományának 15,5 százalékát. Ugyanezen évben ezer lakosra átlagosan 167 személygépkocsi jutott, 13-mal kevesebb, mint a megyében. A távbeszélő fővonallal való ellátottság sem kedvezőbb az előbbinél. A lakónépesség 17 százalékos aránya mellett a térség a megye telefonfővonal-állományából csak 14,5 százalékkal részesedett. A lakosságra vetített mutató (223) pedig csak 87 százaléka a megyei átlagnak (256). (Lásd a 7. táblát.) Az ellátottság az övezet városaiban figyelemre méltóan meghaladja a megyeit, a periférikus területek községeiben azonban meglehetősen szerény.

7. tábla

Személygépkocsi- és telefonellátottság 2000 elején

Térség	Személy- gépkocsik	Távbeszélő fővonalak	Személy- gépkocsik	Távbeszélő fővonalak
	száma		ezer lakosra jutó száma	
Városok összesen	6 927	9 829	221	314
Kisvárd	3 953	5 598	222	315
Vásárosnamény	2 072	2 682	234	303
Záhony	902	1 549	194	332
Községek összesen	8 955	11 357	140	178
Záhony és Térsége				
Vállalkozási Övezet	15 882	21 186	167	223
Megye összesen	102 327	145 763	180	256
Az övezet a megye százalékában	15,5	14,5	92,8	87,1

1999 végéig a kábeltelevíziós hálózatra mindössze két városban tudtak rácsatlakozni a háztartások, Kisvárdán és Vásárosnaményban.

Az övezet tömegközlekedési helyzete kielégítő. Az 50 településből 17 (3 város és 15 község) közelíthető meg vasúton, azaz rendelkezik vasútállomással. Távolsági autóbusz Fényeslitke és Komoró kivételével – ahol viszont a vasúti összeköttetés biztosított – valamennyi településről szállítja az utasokat.

A térség fiatal korstruktúrája következtében az iskolai, óvodai nevelésről gondoskodó intézmények fenntartásának és működtetésének szinte valamennyi településen van létjogosultsága. 1999-ben a kis lélekszámú Győröcske, Mátyus, Tákos és Tiszavid községek kivételével – az egész megyét érintő nagy horderejű intézménybezárások ellenére – minden településen várta óvoda a 3–6 éves korú gyermekeket, összesen 4016 férőhelyen. Az óvodába beíratott gyermekek száma 23 településen meghaladta a férőhelyek számát, azaz száz férőhelyre átlagosan 104 gyermek jutott. Az óvodák azonban még így is kevésbé zsúfoltak, mint a megyében. A vizsgált időszak

ban a 4163 beiratkozott gyermekre összesen 322 főállású óvodapedagógus felügyelt, egy óvónő átlagosan 13 főre. Általános iskola az 50-ből 44 településen működik, itt oktat, illetve tanul a megye pedagógusainak és tanulóinak 18–18 százaléka. A 11 731 diákkal 1999-ben 993 pedagógus foglalkozott, így egy általános iskolai tanulóra – a megyeivel egyezően – 12 tanuló jutott.

Középiskolai továbbtanulásra Kisvárdán (4 középiskola), Vásárosnaményban (2 középiskola) és Záhonyban van lehetőség; a megye középiskolásainak 16 százaléka tanul ezen intézményekben.

A községi könyvtárak sok esetben a település egyetlen közművelődésre alkalmas helyszínei. A vállalkozási övezet 41 településén vehető igénybe önkormányzati könyvtári szolgáltatás. A helyben levő könyvtári egységek – melyek lehetnek könyvek, újságok, folyóiratok, hangzó dokumentumok – átlagos állománya 12 360 darab, kissé elmarad a megyei átlagtól. Egy olvasó 1999 folyamán átlagosan 25 könyvet kölcsönzött ki a könyvtárakból. A legnagyobb olvasókedv az anarcsi, kékcsei, tákosi és újkenézi könyvtárlátogatókat jellemezte.

A megye 47 moziterméből 7 található a térségben, melyek férőhelye átlagosan 244 fő. Záhony rendelkezik a legnagyobb, 400, Nagyvarsány a legkisebb, 150 férőhelyes moziteremmel.

A kisvárdai Rétközi Múzeum és a vásárosnaményi Beregi Múzeum 5, illetve 10 kiállítással várta 1999-ben a látogatókat, melyekre 3300, illetve 12 000 fő volt kíváncsi. Ez a megyei múzeumokat látogató közönség 7 százaléka.

Az övezetben Kisvárdán és Vásárosnaményban működik kórház 548, illetve 135 kórházi ágygal, melyek együttesen a megyében rendelkezésre állók 17 százalékat adják. A kórházakban ténylegesen teljesített ápolási napok száma (202 ezer) pedig közel 18 százaléka a megyeinek. A két kórházból 2000-ben csaknem 23 ezer beteget bocsátottak el, ami a megyeinek közel 18 százaléka. A Kisvárdai Városi Kórház, amely jelentős térségi feladatokat lát el, a vásárosnaményi vésztűzoltó állomással és szakrendelővel is kiegészült. 1996-ban a vásárosnaményi és fehérgyarmati kórház egyesült és Szatmár-Beregi Kórház néven folytatja tevékenységét.

Az övezet 50 településéből 18 nem rendelkezik önálló háziorvossal, illetve házi gyermekorvossal. Kisvárdán 10, Vásárosnaményban 7, Záhonyban 4, Dombrádon 3, Ajakon, Mándokon és Tuzséron 2–2, további 25 községben 1–1 háziorvos gondoskodik a betegellátásról.

Az orvosellátottság – a lakosságra vetített mutató alapján – összességében a térségben megfelel a megyei átlagnak, azaz tízezer lakosra átlagosan 6 orvos jut. Nagyobb ellátási problémák a gyógyszerekhez való hozzájutás területén mutatkoznak. Gyógyszertárral ugyanis mindössze 12, a települések negyede rendelkezik.

Az időskorúak nappali ellátására 13 településen van lehetőség. 2000-ben az idősek klubjában gondozottak száma 441-re emelkedett, mely tizede a megyeinek.

A térségben rejlő idegenforgalmi, turisztikai lehetőségek javarészt kihasználatlanok. Az Országos Természetvédelmi Hivatal több helyi jelentőségű védett természeti értéket tart itt nyilván. Feltétlen említést érdemel az anarcsi Czóbel-kúria, és a körülötte elterülő angolpark, mely védett történelmi kert; a Lónyai-kert, a mándoki Forgách-kastély a parkkal együtt. A népi építészet egyik jelentős, egyedülálló büszkesége a tákosi református templom a különálló toronnyal, a lónyai és a zsurki harang

lábak. A kisvárdai vár romjai között, a szabadtéri színpadon nyaranta országos színházi fesztiválokat, előadásokat tartanak. A Tisza menti települések – többek között Dombrád, Vásárosnamény – szempontjából meghatározó a falusi turizmus fejlesztése, a vízközelég adta üdülési és sportlehetőségek kihasználása, esetleg csendes üdülőövezetek kialakítása. Vásárosnamény-Gergelyugornya a beregi térség egyik legkedveltebb üdülőterülete, mely nyáron ezerszámra vonzza a kikapcsolódni vágyókat. A város fejlesztésének vitathatatlan kulcsterülete a turizmus.

1995-ben az 50 település közül hétben, 2000-ben kilencben vettek igénybe vendégek kereskedelmi szálláshelyeket. Az elsősorban nyári hónapokra korlátozódó vendégszám öt év alatt 8 százalékkal, 16 ezer főre emelkedett, ami a megyei vendégforgalom 15 százaléka. Az övezet külföldi vendégeinek aránya rendkívül figyelemre méltóan, 6 százalékról 22 százalékra növekedett, az általuk eltöltött vendégéjszakák száma is ötödével emelkedett.

A legtöbb szállásférőhellyel Vásárosnamény (1011) és Kisvárdá (163) várta a vendégeket 2000-ben. További 249 férőhelyen Záhony, Ajak, Beregdaróc, Dombrád, Komoró, Lónya és Tuzsér osztozott.

A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet földrajzi fekvéséből adódóan igen fontos szerepet játszik a határforgalom (személy- és teherforgalom) lebonyolításában.

8. tábla

Az ukrán határszakasz átkelőhelyeinek személyforgalma

Határátkelőhely	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.
	évben					
Barabás közút	784 725	692 939	558 140	501 763	373 269	481 147
Beregsurány közút	1 243 304	1 307 937	1 853 850	1 811 849	1 157 831	1 386 264
Eperjeske vasút	587	99	18	3	2	11 254
Lónya közút	684 349	347 223	341 645	320 467	203 762	276 347
Záhony közút	9 563 284	9 926 319	3 923 953	1 668 671	1 380 350	1 684 904
Záhony vasút	420 149	409 590	254 276	228 027	299 915	329 123
<i>Összesen</i>	<i>12 696 398</i>	<i>12 684 107</i>	<i>6 931 882</i>	<i>4 530 780</i>	<i>3 415 129</i>	<i>4 169 039</i>

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 10 határátkelőhelyéből 5 – Záhony, Eperjeske, Lónya, Barabás és Beregsurány – vagyis az ukrán határszakasz szinte valamennyi átkelőhelye (a tiszabecsi kivételével) az övezet településeggyütteséhez tartozik.

1999-ben a térség átkelőhelyein együttesen csaknem 3,5 milliós személyforgalmat bonyolítottak le, mely mindössze háromtizede a négy évvel ezelőttinek. (Lásd a 8. táblát.) A visszaesés valamennyi határátkelőhelyen megmutatkozott, eltérő mértékben. 2000-ben valamelyest növekedett a személyforgalom, de nem érte el az 1998. évi szintet sem.

A VÁLLALKOZÁSI ÖVEZET GEOPOLITIKAI JELLEMZŐI

A magyarországi vállalkozási övezetek közös jellemzője, hogy közlekedés-földrajzi szempontból periferikus területen találhatók. A Kunmadaras és Térsége Vállalkozási

Övezet kivételével ugyanis valamennyi térség az országhatár mentén helyezkedik el. A határmentiséget csak azon övezet fordíthatja előnyére, melynek sikerül jelentős együttműködést kialakítania a szomszédos országgal, illetve országokkal.

A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet rendkívül előnyös földrajzi és közlekedési adottsággal rendelkezik, geopolitikai helyzete is kedvező, elsősorban ezek indokolták a vállalkozási övezet létrehozását. Itt található a magyar államhatár Ukrajnával és Szlovákiával, és közel esik hozzá a román és a lengyel határ is. Záhony nagyforgalmú közúti határátkelőhely. Ide érkezik a 4-es számú főút, és itt található a széles nyomtávú orosz-ukrán vasúti hálózat az európai normál nyomtávúval, amely árumegállási és átrakodási kényszert eredményez. Ennek következtében egy Közép-Európában egyedülálló nagyságú és infrastruktúrájú átrakókörcz alakult ki az elmúlt ötven évben.

Az átrakókörczben több mint húsz átrakóhely található, melyek alkalmasak a nyitott és fedett vasúti kocsikból történő átrakásra, tartálykocsikban érkezett áruk átfejtésére, valamint konténerek mozgatására. A fejlett technológia lehetővé teszi a közúti és vasúti áruszállítás összekapcsolását is, azaz teherautók, kamionok vasúton történő előrejutását.

A záhonyi átrakókörcz éves forgalma a korábbiakban meghaladta a 20 millió tonnát, napjainkban ez harmadára esett vissza. A bejövő áruk nagy része Oroszországból érkezik és többségük nyersanyag, míg a kifelé irányulók nagyobb hányada élelmiszeripari termék.

Az Európai Unió megállapítása szerint Záhonyon halad keresztül a Triesztet Lvovval összekötő V. számú Páneurópai Közlekedési Főfolyosó, és az európai uniós csatlakozás után itt lesz az Unió keleti határa. A térségben adott lenne az olcsó, ámbar lassú vízi szállítás lehetősége is a Tisza hajózhatóvá tételével, ugyanakkor lehetőség van légi úton történő szállításra is, mivel Nyíregyházán és Ungváron repülőtér üzemel. Az M3-as autópálya megépítése újabb lökést adhat az övezet fejlesztésének, melynek nemcsak az országos, hanem egy európai fejlesztési iránynak is részét kell képeznie.

A körzet geopolitikai helyzete versenyre készíti az itt működő szolgáltatókat. Az egyik legnagyobb vetélytárs, a szlovákiai ágcsernyői körzet, mely a záhonyi körzet strukturális átalakításának felgyorsítását sürgeti.

Igénybe vehető gazdasági kedvezmények

A területet 1996. január 1-jével jelölték ki vállalkozási övezetté és a jogszabályban meghatározott kedvezmények legfeljebb 2006. december 31-ig vehetők igénybe. A kedvezményeket azon adózók és egyéni vállalkozók igényelhetik, akik a vállalkozási övezetben folytatnak kedvezményre jogosító tevékenységet. Az 1996. évi LXXXI. Társasági adótörvény 1998-tól tovább bővítette a beruházási adókedvezmények körét. A vállalkozási övezetben székhellyel, vagy cégbíróságon, önkormányzatnál bejelentett telephellyel rendelkező adózó a székhelyen, telephelyen üzembe helyezett és ott üzemeltetett gép és épület értéke után, illetve infrastrukturális beruházás után a beruházási érték 6 százalékanak megfelelő adókedvezményt vehet igénybe. Ugyanakkor – ezek helyett – az adózó alkalmazhatja azon adóalap-csökkentő kedvezményt is, mely szerint a közúti gépjárművek, épületek és építmények értékét kivéve, a beszerzési érték teljes összege az üzembe helyezés évében az adóalapot csök-

kenti. A törvény jelentős kedvezményt ad azon nagyberuházóknak, akik beruházásait társadalmi és gazdasági szempontból elmaradottnak minősített, vagy tartós munkanélküliséggel sújtott térségben valósítják meg. További lényeges kedvezmény, hogy az egyéni vállalkozók a gazdasági társaságokhoz hasonlóan tíz százalékos amortizációs költségelírást vehetnek igénybe.

Mindezek mellett termelő beruházások esetén állami pályázati pénzeszközök is igénybe vehetők a Gazdasági Minisztérium, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság által biztosított forrásokból.

A vállalkozási övezetek fejlesztése szempontjából jelentősége lehet még a Széchenyi-terv egyes pályázatainak, illetve a Területfejlesztési (1999-től Vidékfejlesztési) céllelőirányzatnak, amelynek kapcsán vissza nem térítendő, illetve visszatérítendő támogatás, és fejlesztési hitelekhez nyújtható kamattámogatás nyerhető.

A gyakorlatban a beruházási kedvezmények igénybevétele a vállalkozások számára igen jelentős támogatást biztosít, hiszen az adómegettakarítások teljes összege felhasználható további fejlesztésekre, jövedelmek növelésére.

Záhony a székhelye a Vállalkozási Övezetek Országos Szövetségének, amely az eddig létrejött 11 vállalkozási övezet érdekeit képviseli. Célja és feladata az övezetek közötti kapcsolattartás, marketing, szervezési, képviselési feladatok ellátása, illetve ezen tevékenységek szervezeti kereteinek megteremtése, a tagok szakmai segítsége, felkészítése, az övezetek szakmai programjainak megszervezése. A szövetség munkája nélkülözhetetlen, mert az övezetek fejlődésére vonatkozó elképzelések, tervek csak akkor valósulhatnak meg, ha egy közösen kialakított stratégiába illeszkednek, és a legszélesebb kör érdekeit szolgálják. Az egyesület működése felett az ügyesség gyakorol törvényességi felügyeletet.

A logisztikai szolgáltató központ létjogosultsága

A területfejlesztés kapcsán egyre inkább előtérbe került az anyagmozgatással–áruszállítással kapcsolatos új szemléletmód és módszer a logisztika, mely teljes rendszerbe fogja a beszerzéstől az áru elosztásáig kapcsolatos feladatokat. A kapcsolódási pontokat biztosító ún. logisztikai szolgáltató központot célszerű a termelési hely vagy a piac közelébe telepíteni és a beruházást magas műszaki színvonalon a már meglévő infrastruktúrára építeni.

A vállalkozási övezetek tevékenységét és szerepét kedvező irányban befolyásolhatja egy logisztikai szolgáltató központ létrejötte, illetve az „ipari park–logisztikai központ–vámszabad terület” hármas egységének megvalósulása. Segíti ugyanis a térség ellátási, elosztási feladatainak végrehajtását, a termelő és felhasználó közötti logisztikai és más jellegű szolgáltatás lebonyolítását, anyag-, energia- és információáramlási kapcsolódási pontok biztosítását. Megfelelő működés esetén javítja az áruellátást, segíti a külföldi befektetők beáramlását, átvállalja a termelő vállalatok gazdaságtalan, kis hatékonysággal végzett logisztikai tevékenységét, csökkenti a lakott területek áruszállítási terhelését, ezáltal a környezetszennyezést, javítja a térség áruellátási szintjét, a vevőkiszolgálást. Logisztikai központok létrehozását eddig hat, az Ózd–Putnok–Észak–Hevesi, a Záhony és Térsége, a Kunmadaras és Térsége, a Makó és Térsége, a Mohácsi és a Zalai Regionális Lenti Központú Vállalkozási Övezetben kezdeményezték.

A Záhonyi Logisztikai, Kereskedelmi és Üzleti Központ megvalósítását célzó beruházások 2001-ben indultak el a PHARE Kísérleti Program keretein belül, 222 millió forintos összköltséggel. Ebből 110 millió forintot a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium biztosít társfinanszírozóként. A Megyei Területfejlesztési Tanács 20 millió forinttal, a Flamand Kormányzat pedig – felismerve a projektben rejlő lehetőségeket – 70 millió forinttal járult hozzá a kivitelezéshez. Három szinten, 1600 négyzetméteres alapterületen 42 iroda, 6 tárgyaló és előadóterem áll majd átadás után a bérlők és az üzletemberek rendelkezésére.

A központ a logisztikai koordináló, integráló és fejlesztő feladatok mellett egyéb segítő, kiegészítő tevékenységeket is ellát:

- piaci, kereskedelmi, jogi, pénzügyi, adózási információk szolgáltatása az ukrán, orosz és FÁK országok, valamint az EU piacairól;
- átfogó információs adatbázis kialakítása, kezelése, kapcsolatépítés más logisztikai központokkal;
- piackutatás, marketing tevékenység;
- a kelet-nyugati áruforgalomhoz kapcsolódó banki és biztosítási szolgáltatási tevékenység.

*

A vállalkozási övezetek kijelölése óta eltelt idő nem bizonyult elégségesnek a korábbi kedvezőtlen folyamatok gyökeres megváltoztatására sem a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet, sem a többi térség esetében. Az övezetek marketing-, PR- és befektetésösztönzési-tevékenységében korlátozottak a tapasztalatok, nincsenek tényleges hazai minták, és az övezetek nem jutnak elegendő szakmai segítséghez a hatékony menedzselés érdekében. Javult ugyan a vállalkozássűrűség, de ez leginkább kisméretű és kis árbevételű vállalkozások alakulásának volt köszönhető, melyek a tartósan magas munkanélküliséget kevésbé képesek orvosolni.

A vállalkozási övezetek tartós lemaradásának elkerülése érdekében a jövőben további átfogó fejlesztési programokra, aktív kormányzati szerepvállalásra és nagyobb fejlesztési összegrre lesz szükség. Ki kell dolgozni és meg kell valósítani az övezetre vonatkozó központi fejlesztési és marketing programokat hazai és európai uniós (SAPARD, PHARE-2000) forrásokból.

A vállalkozási övezetek számának növelése, új területek kijelölése nem célravezető, hiszen akkor a biztosított kedvezmények az ország nagy területén hozzáférhetők lesznek, és az övezet mint területfejlesztési eszköz elvesztené funkcióját.

SUMMARY

In 1989–1990 significant differences developed in the economical achievement and advanced state of certain territories of Hungary. The idea of the foundation of some enterprise zones arose for the first time in 1993–1994. As the first step, the Hungarian Government established the Záhony and Region Enterprise Zone in Szabolcs-Szatmár-Bereg county, as an experiment, in 1995, that operational principles consider also the regional politics of the European Union.

The study gives an overview on the Záhony and Region Enterprise Zone, based upon the information given by the Záhony and Region Development Agency and the regularly collected statistical data.

This area consisting of 50 settlements is declared an enterprise zone for the period between 1st January 1996–31st December 2006. A lot of important tasks are yet to be done observing the strategic principles of the government decree.